

CANVI D'AGULLES

El costum d'emmotllar les opinions, d'exterioritzar només aquelles que ja se sap que no trobaran obstacles (o que ell s'ho pensa) engendra en l'escriptor una **actitud d'estil** que, a la llarga, pesa damunt de la seva obra. Entre uns quants enfocaments possibles, n'hi ha tres de principals que són, almenys en aparença, el contrapès més útil per a arribar a l'altre extrem de la corda fluixa sense clavar-se una esquenada: la ironia, l'escepticisme i una afectada gravetat moralitzadora i generalitzadora. Hi ha una quarta opció no tan utilitzada, el cinisme, dels qui es proposen demostrar que, comptat i debatut, no val la pena d'amoïnar-s'hi.

Segons el gènere que cultiva, l'escriptor s'exposa a fincar-se gairebé automàticament, sense gaires problemes de tria, en una de les parcel·les esmentades. Hi contribueix també, d'una manera decisiva, la novetat de la temporada, que potser és **l'actitud d'estil** (sobretot si es disfressa de pretensió de fons) que minimitza més, tot i ésser, de bon tros, la més abundant. I la que mereix, desgraciadament, una major indulgència, ja que l'escriptor és humà i impacient, li costa d'acceptar la idea que ha de fer la **seva** obra amb una quasi esquerpa independència i esperar que gustos successius i mudables la gronxaran entre el record i l'oblit. Si és un dels pocs escollits —enmig dels molts cridats— tindrà la sort de seguir en el balanç més temps, però això és una illusió a crèdit, perquè ho apostarà tot durant toda la vida a una carta tapada, amb la qual ha de creure siguin els que siguin els atzars del joc. Però ja he dit que aquesta fe escasseja: la majoria té la sensació de comptar amb un capital insignificant (que pot ser el concepte que tingui de la brevetat de la vida o la poca confiança instintiva en el valor del seu talent) i els cal assegurar-lo com uns inexperts especuladors de borsa, es cremen pràcticament buscant les accions que ofereixen més garanties d'una alça espectacular i ràpida. Amb l'original a les mans com si fos el bitllet d'una rifa, proven de fregar-lo imaginàriament —o no tant— per l'imaginari gep del crític de la cort; dins el seu ofici, confien més en l'ex-vot que en la capacitat.

Fa més de cinquanta anys que ens queixem de la crisi de la novel·la i que ens esforcem en sortir del sot. Jo crec que no som justos i que comptem amb unes quantes novel·les bones, gairebé més de les que seria lògic esperar. Però ens deu semblar d'un elevat to intel·lectual dubtar-ne de tant en tant, qui sap si perquè en la classificació que he establert abans (discutible i provisional com totes) atribuïm a la novel·la la missió de la gravetat moralitzadora i, a més, esperem que ella sola ens resolgui tot de coses, mentre nosaltres ens ho mirem. Darrerament, l'hem volguda convertir en un baluard de l'activisme polític i social progressista, com aquell que no diu res tractant-se de casa nostra.

Dins el primer quart d'aquest segle, en Carles Soldevila ens recordava que Abel Chevalley, referint-se a l'embranchida de la novel·la anglesa, digué que les classes mitjanes del segle divuitè, instruïdes pel diari, treballades per la política i per la religió, commogudes pel metodisme, alhora prosaïques i sentimentals, fastiguejades de la pura raó, malfiades de la pura imaginació, tanmateix sadolles d'emoció i de simpatia, esperaven que algú les interpretés. En elles i per a elles va néixer la novel·la anglesa. I en Soldevila afegia: «D'aquesta manera Anglaterra, que va ser la pàtria del tercer estament, va ésser també la pàtria de la novel·la. La novel·la, s'ha dit sovint, és l'epopeia de la burgesia».

No seria del tot injust considerar que les coses no han canviat fonamentalment. Però amb un camuflatge producte de l'època: la classe que volem redimir encara no té accés a aquest producte car i difícil. Li falta temps per a assistir a les biblioteques i no té diners per a comprar llibres. En termes generals, costaria de dissimular aquesta evidència. Què pretenem, doncs? Pretenem de tenir un poder de convicció tan gran que els clients de la novel·la s'autodestruïran com a estament en virtut de les nostres invectives literàries o que, almenys, els farem sentir tan avergonyits que es retiraran pel fòrum sense donar més molèsties.

La veritat és que aquesta empresa, ben intencionada i astuta alhora, no ha donat els resultats que se n'esperaven a través del realisme socialista. Ignoro l'existència de novel·les que hagin promogut revolucions que no siguin purament estètiques o circumscrites al gènere com a tal gènere. En tot cas, n'hi deu haver poquíssimes.

Després de la darrera —i severa— onada realista amb propòsits redemptors (que ja es dona per fet que, per ara, ha fracassat), la novel·la s'inclina per la grifolda amb trets, desmitificadora de la sang i amb un entusiasme tot natural —quin fariseu se n'estranyaria!— pel sexe.

El problema, en aquests moments i per als tafurcs fanàtics de la moda (ells ens diran que experimenten), consisteix en assegurar-se quina mena d'ombrel·la els anirà millor per passar la maroma amb garanties d'una ovació immediata. La xarxa protectora estarà teixida amb els elements que he esmentat al principi i d'acord amb les acrobàcies que vulguin oferir al públic: la ironia, l'escepticisme, l'afectada gravetat moralitzadora o el toc cínic. Esperem que, aquesta vegada, no hi haurà cap crític que es pensi que, si li passen llibres per l'esquena, es perquè porta sort.

PERE CALDERS